

УДК 364-781:617.7

SOCIAL REHABILITATION OF PERSONS WITH VISUAL IMPAIRMENT

СОЦІАЛЬНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ОСІБ З ПОРУШЕННЯМ ЗОРУ

Mudryi Y.S./ Мудрий Я.С.

s.p.s., as. prof. / к.п.н., доц.

ORCID: 0000-0002-1632-9439

Yurii Fedkovych Chernivtsi National University,

Chernivtsi, Kotsiubynskyi Street 2, 58012

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

м. Чернівці, вул.Коцюбинського, 2, 58012

Анотація. У статті розглянуто підходи до соціальної реабілітації осіб з вадами зору, засоби корекції для таких осіб. Висвітлюються дотикові, слухові та зорові орієнтири, що дозволяють полегшити орієнтування такої людини у суспільстві, сучасні інформаційні технології: програми *DAISY, Mobile Speak*.

Ключові слова: Соціальна реабілітація, людина з порушенням зору, тифлотехнічні та корекційні засоби, *DAISY, Mobile Speak*.

Вступ. Зір є однією з провідних функцій людини, він забезпечує отримання більше 90% інформації про навколишній світ. При частковій або повній втраті зору людина зазнає труднощів у самообслуговуванні, пересуванні, орієнтації, спілкуванні, навчанні, трудовій діяльності тощо.

Сучасні проблеми соціалізації осіб зі зниженим зором вимагають їх розв'язання шляхом створення системи соціально-реабілітаційної роботи, яка включатиме соціальний захист, психолого-педагогічну допомогу як у спеціальних закладах, так і в соціальних службах. Така робота тісно пов'язана з організацією та здійсненням соціального обслуговування осіб з порушеннями зору.

Основний текст. Соціальна реабілітація – система заходів спрямованих на створення і забезпечення умов для повернення особи до активної участі у житті, відновлення її соціального статусу та здатності до самостійної суспільної і родинно-побутової діяльності шляхом соціально-середовищної орієнтації та соціально-побутової адаптації, соціального обслуговування задоволення

потреби у забезпеченні технічними та іншими засобами реабілітації [2]. У науковій літературі існує багато підходів до теоретичного обґрунтування сутності соціальної реабілітації інвалідів (А.Капська, О.Холостова, І. Пінчук, О. Толстоухова та ін.).

Згідно з законодавством України, соціальна реабілітація передбачає:

- оволодіння людиною з порушенням зору основними соціальними навичками;
- пристосування побутових умов до потреб людини з порушенням зору, створення безбар'єрного соціального середовища;
- соціальну, педагогічну та психологічну корекцію відхилень від нормального розвитку з метою забезпечення життєспроможності інваліда через сприйняття себе і оточуючих, оволодіння навичками спілкування, адекватної та безпечної поведінки, автономного проживання у суспільстві;
- соціальний, педагогічний, психологічний патронаж за місцем проживання (вдома) осіб з обмеженими можливостями [1] .

Соціальна реабілітація сліпих і слабозорих людей включає два процеси – пристосування соціального середовища до специфічних можливостей людини, що має порушення зору, усунення перешкод до незалежного існування в умовах навколишнього середовища і виробничий сфері, з одного боку, і навчання людей жити в звичайному соціумі і бути інтегрованим в суспільство – з іншого.

У технологіях соціальної реабілітації виділяють два її напрямки: соціально-побутову і соціально-середовищну реабілітацію, які проводяться для забезпечення орієнтування, освіти, адаптації людини з порушенням зору у відкритому соціальному середовищі [3].

При організації соціальної реабілітації інвалідів по зору використовують дотикові, слухові та зорові орієнтири, що дозволяють полегшити орієнтування такої людини у суспільстві. Дотикові орієнтири: таблиці з випуклими надписами або шрифтом Брайля, поручні, які спрямовують людину при пересуванні, рельєфні позначення на поручнях, рельєфні плани поверхів,

будівлі; змінний тип покриття підлоги перед перешкодами (поворотами, драбинами, підйомами, входами). Слухові орієнтири: радіотрансляції, звукові маяки при входах, звукові світлофори. Зорові орієнтири: різні спеціальні освітлювальні покажчики у вигляді символів та піктограм із використанням яскравих, контрастних кольорів; контрастне кольорове позначення дверей. Будівельні елементи на шляхах руху осіб з ослабленим зором (сходові клітки, ліфти, вестибюлі, входи, початок та кінець коридорів та ін.) повинні бути обладнані системою типових орієнтирів-покажчиків, які виконані на основі кольорового, акустичного і тактильного контрасту з навколишньою поверхнею [5].

Важливе значення для соціальної інтеграції осіб із зоровими розладами мають заходи соціальної реабілітації. Для реалізації цих заходів необхідно забезпечення незрячих допоміжними тифлотехнічними засобами: для пересування і орієнтування (тростина, системи для орієнтації – локатори лазерні, світлові та ін.); для самообслуговування – тифлозасоби культурно-побутового і господарського призначення (кухонні прилади та пристосування для приготування їжі, для догляду за дитиною тощо); для інформаційного забезпечення, навчання (прилади і пристосування для читання, листи за Брайлем, системи «мовленнєва книга», спеціальні комп'ютерні пристрої тощо), для трудової діяльності – тифлозасоби і пристосування, якими незрячих забезпечує виробництво залежно від виду трудової діяльності.

Особи із залишковим зором і слабозорі потребують спеціальних засобів корекції зору: лупи, гіперокуляри, телескопічні, сферопризматичні окуляри, а також деякі тифлотехнічні засоби побутового, господарського та інформаційного призначення.

На сучасному етапі розвитку суспільства вагому роль в інформаційному забезпеченні соціальній адаптації інвалідів по зору, їх навчальній діяльності відіграють сучасні інформаційні технології: програми DAISY, Mobile Speak.

В якості нового стандарту такої реабілітації було запропоновано формат, який отримав назву DAISY. Для його розробки було створено міжнародний

консорціум DAISY, до якого увійшли представники організацій слабоворих. Слово DAISY – це акронім. Він розшифровується як Digital Accessible Information System (Інформаційна система цифрового доступу).

Існують три базових типи цифрових книг у стандарті DAISY :

- аудіо з центром навігації: цифрова книга із її структурою. Цифрові книги цього типу містять додаткові текстові компоненти – індекс або глосарій , що підтримує пошук за ключовими словами;

- аудіо і повний текст: цифрова книга зі структурою і повним текстом і аудіо. Ця форма цифрових книг є найбільш повною, забезпечує найвищий рівень доступу, і відповідно, найбагатші враження від читання;

- текст без аудіо: у цьому типі цифрової книги файли відсутні і вона може бути відтворена синтезатором мовлення або за допомогою брайлівського дисплея.

Варто відзначити, що книги у форматі DAISY дають змогу слабоворому користувачеві мати доступ не лише до гуманітарної інформації, а й до наукової.

Програма Mobile Speak призначена для встановлення на смартфонах, кишенькових комп'ютерах та комунікаторах. Читач екрану Mobile Speak перетворює візуальну інформацію в голосову. Ця програма озвучує всю інформацію на телефоні, таким чином усі функції, що існують в мобільному телефоні стають доступними людям з вадами зору [4].

Застосування тифлотехнічних засобів разом з іншими реабілітаційними заходами створює передумови для досягнення рівних із зрячими можливостей і прав для різнобічного розвитку, підвищення культурного рівня, розкриття творчих здібностей незрячих, їх активної участі в сучасному виробництві і суспільному житті.

Висновки. Соціальна реабілітація осіб порушенням зору забезпечує становлення взаємовідносин з людьми, знайомство з територією і розташованими на ній об'єктами – магазинами, спортивно-оздоровчими, медичними, навчальними закладами тощо. Вона передбачає навчання індивіда навичкам користування навколишнім середовищем, навичкам переміщення в

цьому середовищі, користування транспортом, вміння самостійно купувати продукти й речі, відвідувати громадські місця. Отже, це процес і результат пристосування людини з порушенням зору до об'єктів життєдіяльності та оволодіння навичками самостійної життєдіяльності, користування загальними громадянськими правами.

Література:

1. Закон України «Про реабілітацію інвалідів в Україні» від 10.06.2005 р.
2. Зозуля Т.В. Комплексная реабилитация инвалидов: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Зозуля Т.В., Свистунова Е.Г., Чешихина В.В. – М.: Издательский центр «Академия», 2005. – 304 с.
3. Технології соціально педагогічної роботи: Навчальний посібник / За заг. ред. проф. А.Й. Капської. – К., 2000. – 372 с.
4. Федорець П.С. Комп'ютерні тифлокомплекси в соціально-трудовій реабілітації інвалідів по зору. – Сучасний світ і незрячі: Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (25.11–26.11.2004, м. Луцьк). Частина II / П.С Федорець. – К., 2005, – С. 46-53.
5. Холостова Е.И., Дементьева Н.Ф. Социальная реабилитация: Учебное пособие. 2-е изд. – М.: «Дашков и К⁰», 2003. – 340 с.

References:

1. Zakon Ukrainy "Pro reabilitatsiiu invalidiv v Ukraini" [The Law of Ukraine "On Rehabilitation of Disabled Persons in Ukraine"], from 10.06.2005
2. Zozulia T.V., Svistunova Y.H., Cheshikhina V.V. (2005). Kompleksnaia reabilitatsiia invalidov [Complex rehabilitation of the disabled] *Textbook for students of higher educational institutions*, 304 p.
3. Kapska A.Y. (2000). Tekhnolohii sotsialnoi pedagogichnoi roboty [Technologies of social pedagogical work] *Textbook*, 372 p.
4. Fedorets P.S. (2005). Kompiuterni tyflokompleksy v sotsialno-trudovii rebilitatsii ivalidiv po zoru [Computer Tiflocomplexes in Social and Occupational Rehabilitation of Disabled People] in *Suchasnui svit i nezriachi* [The Modern World and the Blind: Proceedings of the Second International Scientific and Practical Conference], vol.II, pp. 46-53.
5. Kholostova Y.I., Dementieva M.F. (2003). Sotsialnaia reabilitatziia [Social rehabilitation] *Textbook*, issue 2, 340 p.

Abstract. *Vision is one of the leading functions of the man and it provides more than 90% of information about the world. Partial or complete loss of vision causes a person some difficulties in self-care, moving, orientation, communication, training, work, etc.*

Modern problems of socialization of visually impaired people require their solution by creating a system of social rehabilitation work.

In the social rehabilitation of a person with impaired vision we may distinguish two directions: social-living and social-environmental rehabilitation, which are conducted to provide guidance, education, adaptation in the open social environment. To do this, they use touch, hearing and visual guidance, a variety of auxiliary technical and special corrective tools, modern information technologies, such as DAISY and Mobile Speak, which help facilitate the orientation of people with visual impairment in society.

Key words: *Social rehabilitation, person with visual impairment, tiftotechnical and corrective means, DAISY, Mobile Speak.*

Статья отправлена: 23.12.2019 г.

© Мудрый Я.С.